

Çomakdağ Kızılağaç - Yörük köyü

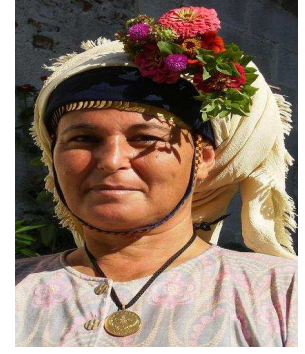
Yazı ve Fotoğraflar: Dilek Ekşi & Rana Türkan, 2008, ®

Robotların yapılmasına yakın zamanda gerek kalmayacak çünkü dünya tek tipleşmeye doğru hızla ilerliyor, aynı kıyafetleri giyen, aynı içecekleri içen, aynı yiyecekleri yiyen, aynı tepkileri veren, aynı konuları konuşan organik robotlar olarak dev bir kitleye dönüşmüş durumdayız. Bu nedenle, nerede farklılık ve özgünlük görüyorsak merak ediyoruz, ilginç bulduysak duyuruyoruz ancak diğer taraftan da 'acaba bozulur mu?' sorusuna net bir cevap veremediğimizden 'yoksa saklı mı kalsa!' ikilemini yaşıyoruz.

Yaz mevsiminde deniz ve sahile bir o kadar yakinken Beşparmak dağlarının dağ rüzgarlarını alıp satırlar arasına üfledik, Milas'ın Çomakdağ'ındaki Kızılağaç Yörük köyüne konuk olduk. Köy; düğünleri, yerel kıyafetleri, ipek böcekçiliği ve taş evleriyle dikkati çekiyor. Kızılağaç ismi çevredeki ağaçların kızıl olmasından dolayı değilmiş yöre dilinde **çok, fazla** anlamına geliyormuş. Çamı bol olan dağların yükseltilerine kurulmuş bu köyle beraber Ketendere, İkiztaş köyleri de diğer kardeş yörük köyleri.

Altın-İpek- Çiçek çevrili Koza Kadın

Köye varır varmaz, dut ağaçları ile çevrili meydan kahvesi göze çarpıyor. Çoğunluğunu yaşlıların oluşturduğu kalabalık, sedirlerde oturarak zaman geçiriyor, bildik bir köy resmi. Ancak hemen gözleriniz kahvenin etrafındaki taşlıklara, yollara kaydığında çiçekleri farkediyorsunuz, evet şaşırmanız yaşlısı -belki yetmişinde, sekseninde- veya genci kadınlar öbek öbek olmuşlar ya da beraber yürüyorlar, hemen hemen her biri taşıyor; başlarına sardıkları çemperi denilen ipek örtülerinin kenarına iliştiirdikleri rengarenk çiçekleri. Çemperideki çiçekler de yetmiyor, alınlarına dizilmiş yirmibeş ile otuzbeş arasında değişen sarı sarı osmanlı liraları parlıyor. 'Bunlar gerçek mi?' diye sorduk, şaşırıldı ve gülümsedi Fatma, olsa olsa yirmilerin başlarında iki de oğlu var, Selene tanrıçasının aydınlığı ve duruluğu yüzüne vurmuş, ne de olsa tanrıçanın yaşadığı Bafa Gölü (Heraklia) çok da uzak değil köylerinden.



'Hadi gelin!, eve götürüyüm sizleri' dedi, konukseverliği akşamın alacasına karıştı, bizi sarmaladı bir sıcaklık, çocuk çocuk önümüze düştüler, açtı odasının kapısını sonuna kadar, ama ne kapı rengarenk, tıpkı başlarındaki çiçekler gibi, kare kare bölünmüş tahta kapı da her renk var. Birer birer çıkardı; üç beşlik entariyi, göğüslüğü, iç gömleği, kalın kuşağı, kuşağın üstüne geçirdiği nazarlığı, iç gömleğin altına şalvar gibi giyilen don denilen yaneşi, boyuna geçirdiği kurdela üstüne yerleştirilmiş altın liralarla donanmış kolyeyi, çemberisini, alınlığını, alınlıkta sıralı altın liraları, bir de alınlığın üzerine geçirilen bir sıra daha altın püskülü.

Altınlarla süslenen Yörük kadınları, mitolojik bir öyküyü anımsattı. Milas vaktiyle Karya'luların başkentidir, Karya'lılar tanrıların tanrısı Zeus'a taparlardı ve Çomakdağında Kızılağaç köyüne çok yakın olan Labranda'da onun adına bir tapınak yapmışlardı. İsmi Labrandios tapınağı. Bu tapınağın alt tarafında bir alanda yer alan kutsal havuzda yaşayan yılanlı balıkların altın küpeli ve gerdanlıkla süslü oldukları biliniyordu. Bu balıklar bir anlamda kahin balıklar olarak kabul ediliyordu, zira biliciler onlar aracılığıyla kehanette bulunurdu. Eğer balıklar dileği olan kişinin sunduğu yiyecekleri kabul edip yerlerse dileğin gerçekleşeceğini aksi halde zorlukla karşılaşılabileceğine inanılırdı. (*)

Altın takılı yılanlı balıkların herbiri şimdiki zamanda altın-ipek-çiçek üçlemesinde kadın olmuşlardı, en önemli kutsal sembolleri de düğünleriydi. Bir Nuri İyem, bir Yaşar Çallı olacaktık. İri -kara gözlü Anadolu kadınların kokusuna ebruli bir renk katacak görsel şenliği tuvale değil de grafiti olarak şehir duvarlarına aktaracaktık.

Düğün

Gece, muhtarın evinin çardağında köy düğünlerinden bahsettik, yemeklerine ortak olduk, evinde ağırlandık. Eskiden beş gün sürermiş düğünleri, şimdi dört güne indirmişler. 'Şu saatte geliyoruz düğün hazır olsun' gibi ismarlama istekler de alıyorlarmış, 'hayatta olmaz! ne damat kabul eder ne de gelin tarafı' diyorlarmış. Bu durumda, dört günlük düğünleri dört saate indirerek paket düğün programı hazırlamışlar. Gelen turistlere kırk kişilik bir ekiple düğün organizasyonu yapıyormuş, ancak maliyetinin çok fazla olması yüzünden bu tip organizasyonları kaldıramaz olmuşlar. Onlar da gerçek düğünlere katılımcı davet etmeye çalışıyorlarmış. Bazen belgesel çekimleri için de geliyorlarmış. Ata bindirilmiş gelin damat evine giderken eğer at bir şekilde huzursuz olup attan inmek zorunda kalırsa veya düşerse uğursuzluk kabul edip gelini ata bir daha bindirmiyorlarmış, o yüzden çekim için gideceklere duyurulur bu bölüm ancak birkez çekilebiliyor.



Düğün davetiyeleri, zarflarda dağıtılan davetiyelerden değil.

Düğün sahibi en yakınlarına davetiye olarak kumaş, ayakkabı gibi hediyeler, daha uzaktan olanlara havlu gibi küçük hediyeler göndererek duyuruyormuş.

Düğünün birinci günü **bayrak dikme** (Türk bayrağı damat evine dikilir), **dibek dövme** (köy meydanında damat tarafı keşkeklik buğdayı dibekte döver) **zeybek oynama ve nişan götürmedir** (gelinin evine hediyeler ve tenekelerle tahin helvalar götürülür, mendil dağıtılır).

İkinci günü **hamam** (gelin köyde gezdirilir), **kına yakma** (gelinin elleri ve ayaklarına kına yakılır ve cenin şeklinde yatırılır, arkasına küçük erkek çocuğu koyulur ki ilk çocuk erkek olabilsin), **oğlan dolandırmadır** (damat arkadaşları ile zeybek oynar, gece eğlencesi yapar, aynı zamanda gece güreşleri yapılır),

Üçüncü günü **şeker paralama** (damat evinden kız evine bir grup gelir, gelinin yüzü kırmızı bir duvakla örtülüdür, damat ve gelinin başlarında akide şekeri parçalanır, tatlı ballı bir evlilik olması dileğidir, damat gelinin örtüsünü açar ve karşılıklı oynarlar), **gelin almadır** (damadın evine dikilen bayrak alınır gelinin evine götürülür, gelini alacak at süslenir, eyerin üzerine peştemaller ve kumaşlar koyulur, gelin binene kadar köyün erkek çocukları bindirilir ki ilk çocukları erkek olabilsin isteğindedir, ata bindirilen gelin evine getirilir, 'damat değirmene gitti!' derler, artık evin reisi evin sorumluluğunu almıştır, damat bir süre sonra ortaya çıkar ve gelini attan indirir, eve girerken evin kapısına yağ-bal sürülür, gelin hoş edilsin dileğidir)



Dördüncü günü gelin kayınvalidesi ve kayınpederinin elini öper, gelinin yakınları damat evine gelir, eğlenceler akşama kadar sürer ve düğün sona erer.

Ayrıca bayramlarda kadın topladığı çiçekleri eşine verir, erkek de gömleğin veya ceketin cebine koyarak hediyesini kabul eder.

Sohbetimiz arasında bu geleneklerin zaman içinde kaybolabileceğini söylerken 'keşke her gün düğün olsa da geleneksel kıyafeti giyebilsem' dedi gururla, gencecik bir kız. Sevindik, hatta yerel kıyafetlerini bebek yapımı ile yaşatmak istemişler. Bu yönde girişimlerde bulunmuşlar ve istekleri projelendirilmiş. Köyün kadınları altı aylık devlet destekli kurs almışlar, kurs bitiminde yapılan bebekler bazı satış noktalarına ve sergilere bırakılmış, ama talep anlamında geri dönüşü olmamış,

çalışmaları tam anlamıyla üretime dönememiş, yarım kalmış halbuki bebekler bir Kars Damal bebeği veya bir Kapadokya bebeği kadar ince işlenmiş ve kendine has etnik özellikleri taşıyor.

İpek Böcekçiliği

Hemen hemen her evin kadını ipek böceği tohumu yetiştiriyor, tohumları dolaplarında saklıyorlar, bahar gelince dolaptan çıkarıyorlar, vücut ısısında bekletiyorlar, genelde kadınlar bebek gibi koyunlarında ısıtıyorlar, dut ağaçlarının tomurcuk verdiği dönemde dut yapraklarını yiyerek büyüyen ipek böceği koza yapmaya başlıyor ve sarı kozalar oluyorlar, tek bir kozanın altıyüz ile bin ikiyüz metrelik iplik uzunluğuna eriştiğini ilk defa duyuyorsanız şaşırılmış olmalısınız. Asıl zor kısmı, sıcak suya atılan kozalardan ip çekmek, belli başlı kişiler bu mahareti gösteriyorlar, sonra da köyün kadınları iğle eğirerek ipeği sağlaştırıyorlar, dokumalarını da kendileri yapıyorlar, tezgaha verilen sarı ipek iplikler iç gömlek, çemberi veya pano olarak çıkıyor. İpek böcekçiliği zahmetli bir iş, kadınlar kızlarına çeyizlik için ipek iğiriyorlar, fakat yaptıkları el işleri turistik pazara kazandırılabilir, bu yönde girişimler olmuş ancak yeterli bir ivme henüz kazanamamış.



Evleri

Köy de maalesef betonlaşmadan payını almış, Safranbolu veya Şirince'deki evler gibi köyün genel bir mimari özelliği ilk bakışta seçilemiyor, taş evler beton evlerin arasında sıkışıp kalmış. Ayrıca, taş evlerin üzerine beton çikilmiş katlar sayıca fazla, aslında taş ev yapmak istiyorlar ancak evlenen çocuklara yeni ev yapmak, artan nüfusa yer açmak için beton kat çıkmak hızlı ve maliyeti daha düşük bir çözüm oluyormuş. Bu nedenle, köyde detay aramak gerekiyor, bir ev bacası veya bir kapı farkediyorsanız, gizli bir hazine bulmuş gibi merakla yaklaşıyorsunuz.

Köyün en orijinal evlerinden biri kutu gibi iki katlı bir taş ev; bir oda içinde içinde hem yüklüğü, hem banyosu hem mutfağı özenle yerleştirilmiş. Tahta bir merdiven dayayarak içeri girebiliyorsunuz. Kapısı çok güzel ay ve yıldızlarla bezenmiş. Taş evin içi, tahta dayanaklarla desteklenmiş, destekler üzerinde ve pencerelerdeki tahta kepenklerde rengarenk desenler çizilmiş.

Hangi taş ustası taşevi yaptıysa kendi imzasını evin bir köşesine atmış. Bir bacayı eğik görüyorsunuz, farkediyorsunuz ki yapan usta, kayanın yapısına uymuş, onu bir kalıba sokmak için zorlamamış. Köyde taş ustalığı hala devam ediyor, ancak köye vardığımız gün birçok taş eve emeği geçmiş yaşlı bir ustanın ölüm haberini alıyoruz.

Bir günlük köy yaşantısından gördüğümüz; yörük köyü aslında kendi yağıyla kavruluyor, üç öğün lezzetli zeytinlerini, zeytinyağlarını sofrasından eksik etmiyor, ipeğini kendi üretiyor, oyuncak bebeğini yapıyor, düğünlerini gelenekleriyle kutluyor, etnik kıyafetini üstünde taşıyor, bir yandan üniversite mezunu da veriyor.

Dileğimiz, modern dünyanın çekim kuvvetine direnen kültürel ve doğal değerlerin (yerel ekolojisi, geleneği, göreneği, tarihi) yaşayabilmesine imkan verecek sürdürülebilir ortamların sağlanıp olması...Bu da sanırız ki kültür gezginlerinin ve doğa severlerin daha aktif ilgisine, özel ve devlet kurumlarının desteğine ve yönlendirmesine bağlı. (*)

Yararlanılan Kaynak: Canan Küçükeren, Karia Efsaneleri >>

